

KAMMERHERRE W. OXHOLMS OPTEGNELSER OM MARTSDAGENE I KØBENHAVN 1848

Meddelt ved *Troels Fink*.

Indledning.

Begivenhederne i København 20.—24. marts 1848 betegner et af de største vendepunkter i dansk historie. I årenes løb er der offentliggjort en række bidrag til forståelse af disse dages hændelser, men til en fuldstændig opklaring af de enkelte fasers forløb er man endnu ikke nået. Det her meddelte bidrag er et betydningsfuldt supplement til det allerede på tryk foreliggende kildemateriale. Det vigtigste af dette skal her kort omtales for derved at placere Kammerherre Oxholms optegnelser i den sammenhæng, hvor de hører hjemme.

Det første forsøg på at skildre martsdagens historie blev gjort af højesteretsassessor O. Müller; han har i *Historisk Tidsskrift* 3. r. VI (1868) og 4. r. II (1872) offentliggjort sine erindringer fra de bevægede dage; i *Historisk Tidsskrift* 3. r. VI blev ligeledes nogle breve fra deputeret i rentekammeret P. G. Bang til dennes svoger provst H. K. With offentliggjort. Brevene er skrevet forholdsvis tæt inde på begivenhederne og derfor som kilde af særlig værdi.

Orla Lehmann har knyttet nogle bemærkninger til Otto Müllers redegørelse; de er offentliggjort i »Orla Lehmanns efterladte Skrifter« II (udgivet af H. Hage 1873), hvor de er kædet ind i en sammenfattende redegørelse for Orla Lehmanns andel i begivenhederne. Disse erindringer er nedskrevet efter 20 års forløb og derfor kun at benytte med varsomhed, mens derimod de breve fra denne periode, der er trykt i Julius Clausens udgave »Af Orla Lehmanns Papirer« (1901) har større værdi som kildemateriale.

A. F. Tschernings deltagelse i forhandlingerne omkring martsministeriets dannelse er skildret dels i en selvbiografi, der er gengivet i »Af Anton Frederik Tschernings efterladte Papirer« I, s. 36 ff., og dels i nogle notater (s. st., bd. II, s. 263 ff. 1876—78) fremkaldt ved offentliggørelsen af P. G. Bangs breve i 1868. Fru Tscherning har omtrent samtidig med begivenhederne skrevet nogle breve af ikke ringe værdi. Disse breve er trykt i bogen »Af Eleonora Christine Tschernings efterladte Papirer« (Memoirer og Breve VIII, udgivet af Julius Clausen og P. F. Rist 1908).

En af hovedmændene under marts krisen var kong Frederik VII's særlige politiske rådgiver, den tidligere amtmand i Odense, C. E. Bardenfleth, der var blevet udnævnt til præsident i danske kancelli som afløser for den gamle P. C. Stemmann. Bardenfleth nedskrev kort før sin død i

1857 sine erindringer, hvor han indgående skildrer martsdagene. Erindringerne blev først offentliggjort i 1890 (A. Bardenfleth: Livserindringer efterladte af Geheimekonferensraad C. E. Bardenfleth) og er ikke benyttet af N. Neergaard i det store grundlæggende værk »Under Juni-grundloven« I (1889—92). Han har derimod gjort brug af nogle meddelelser stammende fra den senere minister M. H. Rosenørn. Disse meddelelser, der er gengivet i bogen »Løsrevne Blade af Livsminder« (1886), trænger i høj grad til kritisk efterprøvelse. I marts 1848 opholdt Rosenørn sig nemlig på Island; han har således ikke noget umiddelbart indtryk af ministerkrisens udvikling.

Foruden det her nævnte kildemateriale kan man henvise til A. F. Kriegers *Dagbøger I* (1920) og til en række memoirer f. eks. af professorerne J. N. Madvig og H. N. Clausen. Det er imidlertid stadig betydningsfuldt at søge fremdraget nyt stof. Kammerherre Waldemar Oxholms optegnelser har særlig værdi, fordi forfatteren har haft et førstehåndskendskab til den del af begivenhederne, der udspillede sig på Christiansborg, men optegnelserne er ikke samtidige; de stammer formentlig fra årene omkring 1855—56. Man kan slutte det af, at den tidligere præsident for danske kancelli P. C. Stemmann omtales som afdød; han døde nov. 1855. Nedskrivningen har altså fundet sted efter dette tidspunkt. På den anden side er året 1857 en grænse, før hvilken nedskrivningen må have fundet sted, da der ellers i omtalen af C. E. Bardenfleth med overvejende sandsynlighed var blevet anvendt udtrykket »afdøde« om denne.

Waldemar Tully Oxholm var født 1805. Hans far, der afsluttede sin karriere som general, havde haft stillinger på de vestindiske øer og havde her erhvervet sig plantager, hvis bestyrelse W. Oxholm i sine unge år, efter en kortvarig tjeneste i hæren, deltog i. I 1830'erne var han guvernør hos den senere Christian IX og prins Frederik af Hessen og virkede i årene 1842—47 som hofchef hos kronprins Frederik, den senere Frederik VII. I denne stilling fik han et indgående kendskab til dennes ejendommelige personlighed; det kom, som det fremgår af Oxholms optegnelser, til en uoverensstemmelse mellem dem i anledning af kronprinsens forbindelse med Louise Rasmussen; men under indtryk af det pres, den enevældige kongemagt i den højst kritiske situation i foråret 1848 lagde på Frederik VII, søgte han støtte, hvor han kunne få den, og Oxholm ydede ham beredvilligt sin. Når Oxholm senere gled ud af kongens kreds, hænger det sikkert sammen med, at Frederik VII efter martsministeriets dannelse følte sig mindre henvist til at søge bistand hos tidligere hjælpere.

Oxholms indsats under marts-krisen var først og fremmest den at holde forbindelsen med grev A. W. Moltke vedlige, således at han, da situationen var mest kritisk, kunne knytte tråden mellem kongen og A. W. Moltke. Af Kriegers dagbog (I, s. 7) og af Bangs brev (H. T. 3. r.

VI, s. 132) fremgår det, at Oxholm, sammen med Bang og Bardenfleth, den 22. marts om formiddagen, efter at kongen var blevet ophidset over et brev fra prinsen af Noer, har givet kongen det råd: »Nu er det Tid at kalde Skandinaverne« (Krieger) eller »Deres Majestæt! Det er nødvendigt, at De sener Bud efter Skandinaverne«. Dette udsagn bekræftes ikke af Oxholms redegørelse. Her stiller A. W. Moltke det fra første færd som en betingelse for at danne ministerium, at Hvidt, Monrad m. fl. liberale kaldes til at medvirke ved ministeriets dannelse. Linien skulle da være den, at kongen i morgenstunden den 22. marts har vaklet mellem to muligheder, en provisorisk tremands-regeringskommission og en tilbagevenden til det gamle ministerium med navne som A. W. Moltke og C. Moltke som de ledende, men at A. W. Moltke har stillet som betingelse for sin medvirken, at der skulle liberale ministre med i regeringen, hvorved de facto C. Moltke blev udelukket, og at kongen efter at have modtaget prinsen af Noers brev er gået ind på denne idé.

Det er ikke her formålet at foretage en detaljeret kritisk undersøgelse af Oxholms beretning; det må ske i en bredere sammenhæng, blot skal der gøres opmærksom på den karakteristiske ejendommelighed, at Bang i sin redegørelse ikke nævner, at Oxholm har været med i henvendelsen til A. W. Moltke, men lader Tillisch alene knytte denne kontakt, mens Oxholm i sin redegørelse ikke nævner, at Bang i anden omgang henter de nationalliberale ledere til forhandlingerne på slottet, men lader Bang gå umiddelbart, efter at han har læst prinsen af Augustenborgs brev. Ingen af de to har tillagt hinanden synderlig betydning.

Kammerherre Oxholms redegørelse indeholder et værdifuldt supplement til de øvrige kilder til martsdagens historie, men også for det umiddelbare billede af atmosfæren på Christiansborg fortjener den at trykkes. Meddelelsen om Kongens interesse for i en af de mest kritiske situationer, landet har oplevet, at drage ud for at se på en ildebrand, giver i et glimt et karakteristisk bidrag til forståelse af Frederik VII's natur.

Optegnelserne findes blandt W. Oxholms papirer i Rigsarkivet i København.

OPTEGNELSER

angaaende

Begivenhederne i København Marts 1848.

Foranlediget ved Geheimearchivarius Wegeners Forsikkring til Geheimeraad Tillisch¹⁾ og mig om, at der ikke i hans Værge fandtes nogen-

¹⁾ F. F. Tillisch, 1801—89. Kabinetssekretær hos Chr. VIII. 1844—48 og hos Fr. VII. 1848—49. Min. f. Slesvig ⁵/₃—¹³/₇ 1851. Indenrigsmin. ¹³/₇ 51—²⁷/₁ 52.

somhelst autentisk Beretning ang. den i Martz Maaned 1848 stedfundne Regjeringsomvæltning, nedskriver jeg her i al Korthed en efter saa lang Tids Forløb muligst nøiagtig Fremstilling af, hvad jeg selv ved denne Leilighed har været Vidne til, og haaber, at Geheimeraaden efter Aftale vil berigtige, hvad deri maatte findes feilagtigt*.

For at Læseren bedre maae kunde forstaae og bedømme, hvad Værd, der maatte kunne tillægges min Opfattelse af hiin Begivenheds Oprindelse og Udvikling, tror jeg med et Par Ord at burde antyde, hvorledes jeg selv i hiin Periode var stillet ligeoverfor vedkommende Personer og Forhold.

Efterat jeg i 1847 var afgaaet fra min Post som Kronprindsens Hofchef, troede jeg, paa Grund af Prindsens nu noksom bekjendte Misstemning mod mig, at burde afholde mig fra enhver uopfordret personlig Berørelse med Højstsamme. Ved min Ankomst til Kbhvn. Dagen før Christian den 8des Død²) indskrev jeg mig derfor blot i Prindsens Forgemaks Bog uden at begjære Audientz.

Imidlertid blev jeg paa Gaden mødt og gjenkjendt af Højstsamme, idet han kjørte fra Faderens Dødsleje til Christiansborg. Ved min Hjemkomst forefandt jeg en Tilsigelse til Taffels, og begav mig strax derpaa til Slottet. Ved min Ankomst der blev jeg viist ind i den ny Konges Kabinet, hvor H. M. kom mig i Møde med aabne Arme, og bad mig om Tilgivelse for sin Uret imod mig. Jeg svarede herpaa, at jeg ingen Uret kjendte hos Kongen imod mig, og, at dersom H. M. havde miskjendt mig, havde han selv jo tabt meget ved saa længe at fjerne en opriglig Ven fra sig. Ved Tafflet gjentog Kongen høit sin Beklagelse af at have gjort mig Uret, og forlangte, inden jeg forlod Slottet, at jeg skulde ansee det som mit Hjem, og hver Dag møde til Taffels. Hertil svarede jeg, at jeg troede med gammel Uforbeholdenhed at burde fraraade Kongen (som tidligere Kronprindsen) at give sit Hof et stadigt Paahæng af denne Natur, men at jeg selvfølgelig skulde indfinde mig, naar jeg tilsagdes, hvilket da skete den næste og fremdeles hver Dag.

Til Belysning af det for Danmarks Historie af sørgelig Vigtighed blevne Forhold mellem Kongen og Grevinde Danner turde det maaskee ikke være uden Interesse at bemærke, at min ovenberørte Unaade hos Kronprindsen nærmest hidrørte fra en Advarsel, som jeg (ikke uden Anledning fra ham selv) kort efter at jeg havde forladt Prindsens Hof, tillod mig at yttre imod Højstsammes dengang netop begyndte Samliv med Jomfru Rasmussen, nærværende Grevinde Danner. Jeg havde dengang aldrig seet Denne og er aldrig bleven anmodet af H. M. om at see

*(Denne Brouillon har været gennemlæst af Gehrd. Tillisch, som Intet har bemærket til mig angaaende Indholdet men forhaabentlig selv optegnede sine Betragtninger angaaende hine Begivenheder.)

²) Christian VIII døde 20. jan. 1848.

hende undtagen i 1848, da der først var Tale om et Ægteskab, hvilket hun lovede mig at søge udsat indtil videre, og senest engang i 1852, da jeg blev opfordret til en Samtale med hende som neppe fra nogen af Siderne ønskes gjentagen.

Ved min ovenomtalte daglige Nærværelse paa Slottet i Feb. og Martz 1848 underholdt Kongen sig ofte med mig under 4 Øjne og stedse med megen Naade og Velvillie, men dog ikke uden en vis Tilbageholdenhed for ikke at sige Forlegenhed, hvis Aarsag jeg ansaae det for indiscret at søge udfrittet, og indskrænkede mig til at lytte til H. M., og kun, naar min Mening æskedes, at udtale denne uden Omsvøb elle[r] Forbeholdenhed.

Afd. Gehrd. Stemann³⁾ har senere sagt mig, at Kongen dengang oftere havde yttret Ønske om at optage mig i Statsraadet, men deri havde mødt Modstand fra flere deriblandt ham selv. I denne Omstændighed har jeg da troet at kunne søge Grunden til H. M.'s halvt fortrolige halvt forlegne Holdning mod mig i hine Dage og af det derved opstaaede Forhold lader det sig forklare, hvorledes jeg skjøndt i daglig Berørelse med Kongen kunde forblive uden Kjendskab til Detaillen af de Intriguer, som ledede til Martsbegivenhedene, og dog senere saa pludseligen blive indragen i selve Crisen, som er Gienstanden for disse Optegnelser.

At der i Statsraadet fandtes flere Partier som intriguerede mod hinanden, og beredte Kongen megen Uro og Tvivl fremgik af hans Meddelelser til mig, men da disse som ovennævnt stedse skete med en vis Tilbageholdenhed, hvilken jeg troede at burde respectere, kunde jeg kun i Almindelighed tilraade H. M. at undgaae ethvert Brud og enhver Rystelse saalænge indtil den netop i hine Uger over hele Europa herskende Gjæring maatte have sat sig.

I lignende Retning yttrede jeg mig paa given Anledning til Bardenfleth⁴⁾ og andre, som syntes med Mistro at betragte mit Forhold til Kongen. Jeg erindre, at B. engang med megen Bitterhed advarede mig imod, at søge en Gjenforening bragt i Stand mellem Kongen og hans sidst fraskilte Gemalinde⁵⁾. Dertil kunde jeg med god Samvittighed svare, at denne Gjenstand aldrig med noget Ord var bleven berørt i vore Samtaler.

Som betegnende for hiin Tids Forhold troer jeg ogsaa at kunde nævne, at jeg en Dag blev tiltalt paa Gaden af nuværende Amtsforsvalter L. Skau⁶⁾, der temmelig tydelig lod sig mærke med, at han stod i personlig Berørelse med B. og selv med Kongen, og opfordrede mig som

³⁾ Poul Chr. S. 1764—1855. Statsmin. 1827—48.

⁴⁾ Carl Emil B. 1807—57. Stiftamtmd. på Fyn. Gehejmestatsmin. jan. 1848. Justitsminister marts 1848—51, derefter minister f. Slesvig 1851—52.

⁵⁾ Mariane af Mecklenburg-Strelitz, g. ^{10/8} 1841, ægteskabet opløst 1846.

⁶⁾ Den sønderjydske politiker L. Skau (1826—1864). Han blev 1851 udnævnt til amtsforvalter for Haderslev Vesteramt.

god Patriot til, nu at tage Parti for at afgjøre, om C. Moltke⁷⁾ af [eller] B. skulde regjere Landet. Jeg har senere funden Grund til at antage, at det han yttrede om sine personlige Forbindelser, som jeg dengang ansaa for Praleri, har været sandt.

Saaledes vare Forholdene og min Stilling ved Hove, da Casino Møderne⁸⁾ og andre lignende Demonstrationer toge deres Begyndelse. Da jeg i en Forsamling, som jeg tilligemed Zahrtmann og andre afholdt i Hotel Phoenix⁹⁾ for at overlægge hvorledes man kunde bidrage til Udsoening af de stedse stigende Nationalitets Rivninger, navnlig ved en forekommende Modtagelse af de fra Hertugdømmerne indkaldte Notabler, erfoer, at der i Casino samme Aften var tale om, en masse at begive sig til Chrsbg., ilede jeg til Slottet, men fik ikke Kongen i Tale, hvorimod flere af hans Omgivelser, som jeg fandt samlede, syntes med største Ro, om ikke Tilfredshed, at afvente Casino-Folkets Ankomst.

Da jeg næste Formiddag 21. marts 1848 igjen begav mig til Christiansborg, var alt der under Forberedelse til Borger-Deputationens Modtagelse, hvisaarsag jeg, som ukaldet ikke nærmede mig H. M., men igen vilde begive mig bort, da nogle Hofbetjente, der tidligere havde staaet under mig som Kronprindsens Hofchef, indbød mig til, fra Et af Slotsvinduerne lige over Hovedporten at see det netop ankommende Folkeoptog.

Da Deputationen vendte tilbage fra Kongen til den paa Slotspladsen ret under mig ventende Folkestimmel, viste der sig blandt alle en saadan Exaltation, idet gamle Hvidt¹⁰⁾ med de flagrende hvide Lokker samt hans meddeputerede omfavnedes og trykkedes fra alle Sider, at jeg forlod Slottet med forunderlige Følelser el[l]er rettere Ahnelser, og ilede til Grev Wilhelm Moltke¹¹⁾, for at føje yderligere autentiske Oplysninger om de nærmere Omstændigheder ved hans og hans Collegers Afskedigelse samme Morgen, hvorom jeg paa Slottet kun havde modtaget enkelte usammenhængende Meddelelser.

Hos Grevens, hvor jeg var vant til den hjerteligste Modtagelse, traf jeg Grev Carl Moltke Nütschau, og mærkede strax en vis Tilbageholdenhed hos alle. Ved min aldeles uforbeholdne Fortælling af, hvad jeg netop havde seet, og frimodige Spørgsmaal om, hvad der var forefalden om Morgenen, løstes snart den over Selskabet hvilende Tvang, og Grev Moltke betroede mig slutteligen i Fortrolighed det i Statsraadet Passerede med Tilføiende, at han derved ikke skulde ansee sig selv for af-

⁷⁾ Carl Moltke 1798—1866. Gehejmestatsmin. jan. 1848. Helstatspolitiker. Min. f. Slesvig jan. 1852—dec. 54. Min. uden portef. juli 64—juli 65.

⁸⁾ 11. og 20. marts 1848.

⁹⁾ 20. marts 1848.

¹⁰⁾ L. N. Hvidt 1777—1856. Fmd. f. Borgerrepræsentationen 1841—53. Ordfører f. denne i martsdagene. Min. ud. portef. $21/3$ — $1/11$ 1848.

¹¹⁾ Adam Wilh. M. 1785—1864. Gehejmestatsmin. 1831. Førsteminister $21/3$ 48— $27/1$ 1852.

skaaret fra, naar Kongen opfordrede ham dertil, igjen at yde sin Tjeneste til Forholdenes Gjenordning, hvorimod han udtalte den stærkeste Indignation mod Bardenfleth og over den Maade hvorpaa han selv og hans Colleger vare blevne behandlede. Jeg bad ham indstændigen at bevare denne sin Stilling intact, for, naar fornødent gjordes, igjen at kunde træde til, hvorpaa han syntes at gaa ind.

Ifølge Tilsigelse tog jeg som sædvanligen Kl. 4 til Taffels paa Slotet, og fandt Kongen i meget godt Humeur, ligesom ogsaa Bardenfleth syntes ved godt Mod, men meget beskjæftiget, saa han forlod Taffelet, inden det var endt.

Da Kongen siden tog mig ind i sit Kabinet og spurgte, hvad jeg tænkte om det Passerede, svarede jeg, at jeg aldeles Intet forstod af det Hele, men havde undret mig over, at han i sit Svar til Borger Deputationen havde kunnet yttre, at det *glædede* ham allerede om Morgenens at have opfyldt dens Ønsker ved at jage sin Faders og sit gamle Ministerium paa Døren. Kongen nægtede paa det bestemteste, at have brugt dette Udtryk, som da heller ikke fandtes i et paa hans Skrivebord henliggende Slags Udkast til Svaret. Da jeg under videre Samtale spurgte H. M., hvad det endelige Formaal med den ny Reg. skulde være? og hvad Forstaaelse man desangaaende havde med andre Magter, svarede Kongen blot, at dette maatte Dankwarth¹²⁾, som bestyrede Udenrigsministeriet, vide. Efter nogle yderligere Ytringer af Forundring og Tvivl fra min Side lod Kongen D. hente. Af denne Hædersmand erfoer vi da, at der aldeles Intet var skeet i bemeldte Retning med Hensyn til enten Venners eller Fjenders Opfattelse af den stedfundne Omvæltning.

Da foreslog Kongen uopholdeligen at sende mig paa en Rundreise til Stormagternes Hoffer, for at indhente det Forsømte, og søge disse mundtligt forsonede med det skeete. H. M. paalagde ham at forberede de fornødne Papirer hertil og mig at komme igjen om Aftenen Kl. 9., til hvilken Tid han mente, at B. vilde have alt i Orden.

Ved min Tilbagekomst Kl. 9. mødte jeg paa Slotstrappen Kongen omgivet af sin Adjutant Stab, der ilede til en Ildebrand og blot standede eet Øjeblik for at sige mig, at alt gik fortræffelig for B.

Næste Morgen 22. Marts 1848 Kl. 7. vækkedes jeg af en Laquai med Anmodning om strax at indfinde mig hos H. M.. Ved min Ankomst fandt jeg der Geh.kabinetsekretairen (nu Gehrd. Tillisch) og B. hvilken sidste syntes legemlig og aandelig udmattet og nedbøjet, og kort efter forlod Værelset.

Paa Kongens Spørgsmaal, om jeg vidste nogen Udvei til at faae et Ministerium dannet, nævnte jeg Grev W. Moltke Bregentved, som den der vistnok baade kunde og vilde forsøge dette, og lod mig selvfølgelig

¹²⁾ F. C. E. T. C. Dankwart 1782—1856. Direktør i det udenlandske departement 1842—48.

ikke rokke i denne Overbeviisning ved Forsikkringen om, at B. forgjæves havde henvendt sig til ham i Løbet af Natten.

Gehrd. Tillisch meente, at Grev Moltke Nütschau ogsaa burde tilkaldes, og Kongen bemyndigede os da til i Hans Navn at opfordre disse 2 Mænd til at overtage dette Hverv. T. gik til C. Moltke og stødte, da han ikke fandt denne hjemme, kort efter igen til mig hos W. Moltke, som kaldet lige ud af Sengen strax erklærede sig villig til at følge Kongens Bud, ikkun med den Betingelse, at Etrd. Hvidt, Monrad og Fl. skulde kaldes til Slottet, hvor han saaledes vilde vente at finde disse Folkeledere samlede. Paa min Tilbagevei til Christ[ians]b[or]g standsedes jeg af adskillige Bekjendtere, som alle syntes i en næsten feberagtig Spænding, og ansaae det for ikke uden Interesse at bemærke, at navnlig nogle yngre Officerer (af Capitains Classen) indstændigt opfordrede mig til at søge alle reactionaire Forsøg hindrede, da Militairet slet ikke vilde være til at stole paa.

Ankommen paa Slottet mældte jeg Kongen Resultatet af min Sendelse, hvilket af de Tilstædeværende optoges med Glæde.

Imidlertid vare Efttrgner om Demonstrationerne i Holsteen ankomne, og navnlig et Brev fra Prindsen af Aug., som nu skal være deponeret i Geh. Archivet, og hvori Oprøret annonceredes.

Kort efter indfandt Konfrd. P. Bang¹³⁾ sig med et Ark Papiir, paa hvilket en Del af Folkelederne (som Velfærds Kommittéen)? havde tegnet en Garantie for, at Kongen midlertidig kunde overdrage Reg's. Førelse til Bardenfleth, Plessen¹⁴⁾ og Bang. Da Kongen rakte mig dette Papiir yttrede jeg (i Henhold til en tidligere Samtale mellem os): »Nei D. M., saa hellere abdicere«, hvilke Ord skulde være blevne overhørte og feilagtigen opfattede af Andre. Da der imidlertid udspandt sig en længere Discussion, og Tiden forsvandt uden Nytte, erindrede jeg H. M. om, at Tiden var kostbar, [og] at W. Moltke nu snart vilde indfinde sig, og efter Aftale vente at træffe d'Hrr. Folkeledere paa Slottet, som jo var hans udtrykkelige Betingelse for Overtagelsen af det ham ved Geh. Tillisch og mig oversendte Brev. Der blev da sendt Bud efter disse Herrer, hvorimod Konfrd. Bang, hvem jeg havde givet Prindsen af Augustenborgs Br[e]v til Gjennemlæsning, umiddelbart efter denne skyndsomst forlod Værelset erklærende, at han ikke vilde have noget med Sagerne at gjøre.

Saasnart W. Moltke og bemeldte H[er]rer vare ankomne begyndte Underhandlingerne mellem dem. Under disse anmodede Greven mig flere Gange om at afhandle enkelte Punkter med Enkelte af disse, hermed

¹³⁾ P. G. Bang 1797—1861. Jurist og politiker. Indenrigsmin. nov. 1848—sept. 1849, jan. 1852—april 1853. Konseilspræsident 1854—56.

¹⁴⁾ C. T. A. Scheel-Plessen 1811—92, 1846—48 deputeret i rentekammeret, ²²⁻²⁴/₃ 1848 provisorisk min. f. hertugd.

samt med hyppige Kaldelser til Kongen og Samtaler med de Mange, der dels i Forretninger, dels af Nysgjerrighed indfandt sig paa Slottet, men ikke modtoges af H. M. hengik nogle Timer, som nu ikke mere staar klart for min Erindring. Derimod mindes jeg grant Grev Carl Moltkes ædle Holdning under denne Prøvelsens Tid, da han efter allerh. Opfordring (som ovenforklaret) var mødt, og rolig afventede Udfaldet af Forhandlingerne, (efter dog strax at have erklæret, at han ikke vilde indtræde i noget Ministerium uden med Grev. Rewentlow Criminil)¹⁵⁾.

Af Folkelederne var egentligen kun Capt. Tcherning mig tidligere personligen bekjendt. De udviiste alle en rolig og besindig Holdning med Undtagelse af Advocat Lehmann, som oftere blev noget højrøstet og henkastede halv truende Ytringer angaaende den store Masse Mennesker, som udenfor Slottet utaalmodigen oppebiede Resultatet af Underhandlingerne.

Da Grev Moltke meddelte mig at han befandt sig i en Slags Forlegenhed med Lehmann, hvem han ikke kunde udelukke af den ny Reg. men ikke kunde formaae til at indtræde i samme uden Portefeuille, faldt det mig ind som en Udvej at tilbyde ham den mig Aftenen før, som ovenfor nævnt, overdragne Mission, hvori han da samtykkede efter nogle Ytringer om, at han ikke vilde agere Heiduk i et Ministerium uden at blive betroet en Portefeuille, hans Colleger syntes lige saa ivrige i at overtale ham til Missionen som jeg, der antog ved dette Arrangement at afhjælpe Gr. Moltkes Forlegenhed paa en Maade, som ved passende Instruxer til de vedkommende Kongel. Gesandter i Udlandet i hvert Fald let kunde gjøres uskadelig. Til min Sorg forspildtes dog det fulde Resultat heraf, idet Gr. Moltke, inden jeg fik forklaret ham, hvorlunde han nu ganske kunde undgaae L. i Ministeriet, afbrød mig og takkede Denne for saaledes at vilde indtræde i dette uden særskildt Portefeuille. Om Gr. Moltke gjorde dette med Villie, skal jeg lade henstaae; vist er det, at L's Indtrædelse som Statsminister aabnede Øinene paa mange Frihedssværmere, af hvilke Flere lydeligen udtalte deres Forundring og Utilfredshed over denne hans Ophøjelse.

Under Forhandlingerne om Ministeriets Sammensættelse yttrede H. M. det Ønske, at Bardenfleth og jeg skulde indtræde i Samme. B. erklærede vel hertil, at han i dette Øjeblik ansaae sin Optagelse deri for umulig, men lod sig dog overtale til at samtykke. Jeg selv gav intet Svar derpaa, men senere, da jeg saa, at jeg uden at volde Forstyrrelse kunde undgaae, hvad der selvfølgelig vilde have været mig saare ubehageligt, bad jeg Gehrd. Tillisch at udelade mit Navn af Listen, hvori han indvilligede, saa at jeg slet ikke nævntes, da de nye Ministre blev kaldte ind til Kongen. Jeg troer endnu, at have været beføjet til denne Handlemaade

¹⁵⁾ Heinrich R. C. 1798—1869. Udenrigsminister 1842—48. Min. f. Holsten 1852—54.

i Betragtning af, at jeg lige indtil det høieste Crisis Moment var bleven holdt udenfor Sagen, der tiltalte mig ligesaa lidt som Personerne, ligesom man jo heller ikke turde love sig noget Gavn af min Samvirken med et Ministerium, som var dannet ad en Vei, der var mig lige saa meget imod som dets Flertals politiske Anskuelse. Jeg har desværre Aarsag til at antage at H. M. Kongen ikke har kunnet eller villet anerkjende Gyldigheden af mine Bevæggrunde ved denne Lejlighed, heri ligger maaske tildeels en af Grundene til det mere fremmede Forhold, hvori jeg til min oprigtige Beklagelse senere har staaet til H. M. Endnu tror jeg at burde tilføie at ingen ved Dannelsen af Ministeriet havde regnet paa Capt. Zahrtmann¹⁶⁾ som Marine Minister, og endskjønt han var fraværende, opført ham paa Listen. Han tilkaldtes strax, men ankom først, efter at det nye Statsraad havde forsamlet sig hos Kongen. Min Meddelelse om det forefaldne satte ham i heftig Bevægelse og Vrede, men paa min indstændige Anmodning begav han sig dog ind i Raadet. Senere hørte jeg af Andre, at han der optraadte med megen Takt og Værdighed, idet han vel afslog Marine Portefeullen, men stillede sig som Secretair for Marinen til Grev W. Moltkes Disposition, da Denne overtog Portefeullen.

Saasnart Crisen hermed var endt, forlod jeg Slottet og drog mig fra samme Øjeblik tilbage i min tidligere personlige Stilling til Kongen. Snart ophørte dog ganske min Berørelse med Forhold og Personer her i Hjemmet, da den ny Udenrigsminister Grev Knuth overdrog mig en confidentiel Sendelse med et egenhændigt Brev fra Kongen til Kaiser Nicolaus af Rusland. Kort efter min Hjemkomst derfra sendtes jeg til Stockholm, og nogen Tid derefter for anden Gang igjen til Petersborg, samt senere til London, saa at en videre sammenhængende autentisk Fremstilling af Martz Begivenhedens Udvikling og Indvirkning paa Forholdene her i Hjemmet ligger udenfor min Competance saavel som for Hensigten med disse Linier.

¹⁶⁾ C. C. Zahrtmann 1793—1853. Søofficer. Marinemin. april 1848—aug. 1850.